

SHANGRI-LA

Egy legenda, mely valósággá vált

A történelmi Tibet kínai városa, Shangri-La felé közeledve a Szungcanlin (Songzanlin) monostor látványa ejti ámulatba a látogatót. Valójában csak másolata az eredetinek, melyet 1679-ben alapítottak, majd 1956-ban leromboltak a Mao-rezsim alatt

Ezt a paradicsomi helyet írta le A Kék Hold völgye című híres regény. Nem létezett, míg Peking úgy nem döntött, hogy életre kelti az utópiát azzal, hogy egy Jünnantól északra fekvő kisvárost a békés Tibet hamis kirakatává alakít. Azóta özönlenek a turisták és a befektetők.

SZÖVEG: CONSTANTIN DE SLIZEWICZ KÉPEK: THOMAS GOISQUE

Az óváros faházai egy ragyogóan új „Tibetland” képét mutatják

Shangri-La történelmi városrészében, melyet 2014-ben tűzvész pusztított el, a régi épületek 80%-át újjáépítették. Nagy részük éttermeknek és üzleteknek ad helyet, melyek ugyanazokat a „tibeti” tárgyakat árulják. Az itteni hangulat tizenkét millió turistát bűvölt el 2016-ban

A meghódíthatatlan, szent hegycsúcs hozzájárul a legenda fennmaradásához

Egy a megmászására irányuló kísérlet 1991-ben tizenkilenc hegymászó életét követelte. Soha senki nem tudta elérni Kavagarbo 6740 m-es csúcsát, a tibeti buddhizmus tizenkét szent hegyormának egyikét, mely Shangri-La fölé magasodik. Lábánál húzódik a Jangce, a Mekong és a Szalven nagy folyók felső szakasza

A városban, amely egykor a tea útjának egyik pihenőállomása volt, megőrizték a lovaskultúrát

Minden év májusában megrendezik a lovasversenyek fesztiválját Shangri-Lában. A főtéren, ahol egy hatalmas imamalom áll (sárga színben), ebből az alkalomból popzenei koncerteket is tartanak

Verseny a város stadionjában. Az 1950-es évekig aszfaltutak híján ezek a tibeti lovak jelentették az első számú közlekedési eszközt. A Kínában szívóságukról ismert állatokat egykor Szecsuánból érkező teára cserélték

A 700 szerzetesnek otthont adó „kis Potalájával” a városkép Lhászára hasonlít

Jünnan legnagyobb lámakolostora, a Szungcanlin előtt egy fiatal kínai pár áll modellt tibeti öltözetben. A Tibeti Autonóm Terület bejáratánál fekvő Shangri-La hasznot húz új nevéből, mellyel alternatív turisztikai célponttá lépett elő Lhászával, a világ tetejének legendás fővárosával szemben

L egyőzték az isteneket! „So so so lha gyalo!” – kiabálják a tibeti öszvérhajcsárok a világ tetejétől keletre fekvő Szecsuan tartománybeli Jating (Yading) természetvédelmi terület selymesen ragyogó, ritka levegőjébe. A kísérőszemélyzet épp most haladt át egy újabb 4000 méter felett fekvő hágón, ahol hipnotikus kilátás tárul elénk: mint egy odavetett cápa fog, az 5958 méter magas hegyóriás, a Dzsampeljang szikrázó piramisa kétségtelenül felidézi Karakalt, „a világ legszebb hegyét”, melyet az angol James Hilton írt le 1933-ban A Kék Hold völgye című bestsellerében. Legyőzhetetlen, ismeretlen szent hegyek, amazonok vagy félisten királyok uralta rejtett királyságok, a Mekong és a Szalven vad és távoli völgyei, mind ezt gondosan leírták a katolikus missziók... A Himalája szívében fekvő képzeletbeli régiót – melyet James Hilton Shangri-Lának nevezett, és amelyről azt meséli, hogy négy utazó fedezte fel egy repülő-

A városvezetés egyre több építési területet jelöl ki. Jelenleg egy operaház, valamint Tibet legnagyobb sztúpája is építés alatt áll

gép-szerencsétlenség nyomán – egy riportsorozat ihlette, melyet az akkori National Geographicban publikált Joseph Rock, aki majdnem 30 éven át élt ezen a környéken (lásd keretes írásunkat). James Hilton regényében figyelmezteti az olvasót: „Áttanulmányozhatják a világ összes térképét, de talán megmenthetem önöket ettől a fáradozástól. Egyiken sem fogják megtalálni Shangri-Lát.” Egyiken sem, egészen 2001-ig. Ebben az évben Csungtien (mandarinul) vagy Gjalhang (tibetiül), a „királyi síkság”, Jünnan tartomány rejtett városát – mely szintén a Tibeti Autonóm Terület határán fekszik, Jating természetvédelmi területtől egy hosszú napnyi autóútra – hivatalosan átkeresztelték a Shangri-La névre. Az addig csupán a „tea

útjának” egyik állomásaként ismert, a kalandos és rejtélyes Tibeti Királyság előtt (lásd keretes írásunkat) a Jüan-dinasztia óta a kínai birodalom ellenőrzése alatt álló Csungtien/Shangri-Lát kormányzati támogatással újíították fel és újítibeti épületekkel gazdagították. Ezután a város folyamatosan előrébb került a kínai utazási irodák ajánlati listáján, amelyek új lehetőségeket akartak kínálni ügyfeleiknek: a történelmi Tibetet. Villámgyors siker lett. Az egyebek mellett a mintegy 700 szerzetesnek otthont adó, „kis Potalának” is becézett Szungcanlin monostorról is ismert Shangri-La 175 000 lakosával több mint tizenkét millió turistát ejtett ámulatba 2016-ban. A panorámától és a 3200 méteres magasságtól elkáp-

A Kék Hold völgyében egy nagy láma pap örök életet ígér...

ráztatott látogatók megfedkeznek egy paradoxonról: a földi paradicsomot megtestesítő Shangri-La, a meséből lett város ellentmond a hivatalos kínai ideológiának, amely tagadja a túlvilág létezését. A kínai hatóságok azonban szívesen eltekintenek egy kicsit a dogmától, hogy Csungtien méltó megtestesítője lehessen a mítosznak – és egyúttal a békés és harmonikus történelmi Tibet politikailag korrekt kirakatát nyújtsa.

A Tibeti Autonóm Területen továbbra is uralkodó rendőri felügyelettől és a lakosság neheztelésétől távoli Shangri-Lát a pekingi vezetés követendő példaként igyekszik beállítani. Itt, ahogy a hatalom folyamatosan hangsúlyozza, a „win-win” („nyertes-nyertes” – a ford.) fejlődés ritmusa szerint élnek. A valuták és a turisták pedig özönlenek.

James Hilton regényében a Karakallal szembeni magaslaton kuporgó Shangri-La lámakolostort egy volt jezsuita, Perrault atya vezeti, aki a buddhizmus és a katolicizmus összeegyeztetésével új vallást hozott létre. A völgyben ugyanúgy hallható a Te Deum laudamus, mint az Om mani padme hum. Akik követik a nagy láma pap beavatási szertartásait, azok a „nyugalom, a mélység, az érettség, a bölcsesség, az emlékek és az örök élet tiszta bűvöletének ígéretében részesülnek”. A Kínában létrehozott Shangri-La szintén az örökkévalóságra épít. Az új várost elárasztják az építési területek, melyeket a Ticsing tibeti autonóm prefektúra fennállásának hatvanadik évfordulóját jelentő 2017. szeptember 13-i dátummal létrehozott gazdasági előirányzat indított el. A neves alkalomból Peking több százmillió eurót fektetett abba, hogy felújítsa a város csatornahálózatát és útjait, felfrissítse a homlokzatok

2001-ben a képzeletbeli hely hirtelen megjelent a térképen

1

2

3

Shangri-La lakossága 15 000 fő volt, amikor még Csungtiennek hívták, de mára 175 000-re nőtt. A népesség gyarapodását a tibeti diaszpóra gyermekeinek visszatérése is erősíti. Songtsen Gyalzur (1) Svájcban született, felépítette a Shangri-La Beer sörmárkát, amely mára exportcikk lett. Cai Rang (2) tradicionális zenei iskolát alapított. Dakpa Kelden (3, balra) szállodatulajdonos lett, és egy műhely is létrehozott, melyben a thangkák, a tibeti vallásos festmények készítésének művészetét oktatják

A kínai középosztály ma már arról álmodik, hogy a világ tetején üdülhessen

tibeti színeit, és felépítsen egy operaházat, valamint egy sztúpát a város bejáratához, mely a 108 méteres magasságával természetesen a tibeti zóna legnagyobbja lesz. Emellett egy autópálya és egy Shangri-Lát a 630 kilométerre fekvő Kunminggal, Jünnan fővárossal összekötő vasút szintén építés alatt áll, előreláthatólag 2020 vége felé készül el. Igen messze vagyunk attól a hangulattól, mely mintegy húsz évvel ezelőtt itt uralkodó volt. Csungtien mezőgazdaságból, állattenyésztésből és erdőgazdálkodásból élő kisváros volt. Csupán egyetlen utca keresztezte: a Hosszú Sétány út, melyen a ritkásan álló boltok vasedényeket, ruhákat és háztartási termékeket árultak. Az iparosbódék előtt olykor még korlát állt, hogy ki lehessen kötni a lovakat, melyek első számú közlekedési eszköznek számítottak az aszfaltutak 1950-es évektől kezdődő fokozatos kiépítéséig. Az ausztrál Ben Hillman, a tibeti vidéki területek fejlődésének szakértője részt vett Csungtien Shangri-Lává változtatásában. „A Jangce folyó életveszélyes áradásai után, 1998-ban a kormány kemény kézzel vetett véget a fakitermelésnek (a fák lassították az erős esőzések okozta áradást) – magyarázza. – A döntés hátrányos következményei azonnal megéreződtek a városvezetés pénzügyeiben. Válaszként a járás vezetőinek egy csoportja a jövőre készülve belevágott egy új fejlődési stratégiába, melynek kö-

zéspontja a turizmus.” Ennél jobban nem is választhatták volna meg a pillanatot: két évvel korábban Kína bevezette a három „arany hetet” – háromszor három munkaszüneti napot, februárban, májusban és októberben. Tibet pedig máris elkezdte magához vonzani a kínai középosztályt, amely immár megengedhet magának egy a világ tetején töltött üdülést. 2001-ben a pekingi hatóságok támogatásokat hagytak jóvá, és fejlesztési alapot hoztak létre Csungtiennek. Engedélyezték a névváltoztatást is, melyet a Ticsing prefektúra kongresszusa javasolt: így került Shangri-La a térképre.

A május elsejei vakáció alatt Tukocung (Dukezong) – az óváros – kövezett utcáin lépten-

A LEGENDA IHLETŐJE EGY AUTODIDAKTA FELFEDEZŐ

Az 1933-ban kiadott A Kék Hold völgyének szerzője sohasem járt Tibetben. Shangri-La képzeletbeli királyságához, mely ámulatba ejtette Rooseveltt Amerikáját csakúgy, mint Hitler Németországát, James Hilton az ihletet az ausztrál-amerikai felfedező, Joseph F. Rock (a képen) riportsorozatából merítette, amely az 1920-as évek végén a National Geographic magazinban jelent meg. Rock autodidaktaként lett egyebek mellett elismert nyelvész és botanikus – többféle rododendront

is felfedezett –, bejárta Dél-Ázsiát, mígnem 1922-ben Kunmingban, Jünnan fővárosában kötött ki. Itt hallott egy hegyről, mely magasabb, mint az Everest, és egy félelmetes törzsről, melyet egy királynő vezet, aki tiltja az országába való belépést. Miközben kalandos életet élt a világ tetején, Rock ezt az elveszett területet kereste, mígnem 1949-ben, a kommunisták hatalomra kerülésekor Kínában, kénytelen volt elhagyni Tibetet. Hawaii élte le élete hátralevő részét, ahol egy fűvészkert viseli a nevét.

nyomon turistákba futunk bele, akik Fucsien vagy Szecsuan tartományból ide vándoroltan kínaiak boltjai között sétálgatnak. De találhatunk itt olyan üzleteket és szállodákat is, melyeket egy Indiában töltött élet után hazatérő tibetiek működtetnek: az 1959-es lhászai felkelés óta 100 000 tibeti menekült el a dalai lámát követve. A tibeti diaszpórával szembeni kínai nyitási politika persze gyengült a 2008-as Tibeti Autonóm Területen történt zavargások óta. De azért egyesek profitáltak ebből. Például a 31 éves Nom Nom. Különböző utazási irodák és nemzetközi hotelek idegenvezetőjeként Nom Nom tíz évig élt Indiában és az Egyesült Államokban, mielőtt úgy döntött, visszatér ősei földjére. Mára felépítette saját vendégházát, a „The Birch”-et (A Nyírfa – a ford.), ahol főleg kínai turistákat fogad. Ezen a júniusi délutánon épp lazítani jött az edzőterembe, mely az új város újtibeti építészetét képviselő épület legfelső emeletén található. „Indiában, még ha szabadon gyakorolhattuk is a vallásunkat, az élet viszontagságos volt, és a hozzám hasonló fiataloknak nem voltak lehetőségei – meséli. – Úgy gondolom, Tibet jövője szempontjából az a jó, ha visszatérünk, és békés megoldást keresünk.” A társadalmi békének ezzel a gazdasági fejlődés által táplált gondolatával egyetért Songtsen Gyalzur is – ismertebb nevén Sonny –, aki Svájcban született tibeti menekültek gyermekeként. Az 1990-es évek végén édesanyja, Tendol hozta létre Tibet első árvaotthelyét. 2005-ben arra biztatta fiát, aki addigra már sikeres volt Svájc-

ban az ingatlankezelésben, hogy térjen vissza ősei földjére. Négy évvel később unokatestvérével és más svájci partnerekkel Sonny létrehozta a Shangri-La Beer márkanevet, a helyi árpaalapú sört, melyet tibetiek állítanak elő egy húszmillió dollárért felépített sörfőzdében. A vállalat ma hat különböző terméksort kínál, egyebek mellett a Black Yakot, amely 2016-ban bronzérmert nyert a European Beer Star versenyen Németországban.

„Az egyetlen univerzális törvény, mely nincs alávetve a változás erejének, az a változás maga” – mondta Buddha

Peking nem csupán befektetett abba, hogy Shangri-La a tibeti virágzó turizmus új csillaga legyen a térképen. Profitálni is tudott tibeti kisebbségének körülményeiből és pragmatizmusából. 2014. január 10-ről 11-re virradó éjszaka az idill azonban hirtelen pokollá vált: szörnyű tűzvész pusztította el Tukocungot, az óvárost. Kevesebb mint tíz óra alatt 340 ház égett le, hamuvá vált a történelmi és kulturális örökség. Dakpa Kelden sohasem felejtje el. A katasztrófa után három nappal, éttermének még mindig füstölgő romjai között döntött úgy, hogy ellenáll és marad. Azért, hogy „felügyelhessem őseim városának fejlődését” – magyarázza.

Buddha, akinek szabályait követi, azt mondta: „Az egyetlen univerzális törvény, mely nincs alávetve a változás erejének, az a változás maga, semmi sem állandó.” Dakpa édesapja, Renchen Phuntsok

Shangri-La növekvő fontosságának jelei ezek a várostól négyórányi autópályán fekvő szőlőskertek. A Mekong felső kanyarulatának egyik magasodó Ao Yun birtok a turisták által nagyra becsült cabernet sauvignont termel

EGY BIRODALOM ÖSVÉNYEI

A Tang-dinasztia (7. század) óta Csungtien pihenőállomás volt a „tea és a lovak útján” kígyózó karavánok számára. Sűrű erdőkön, szurdokokon és magashegyi hágókon keresztül vezető, összesen 3000 kilométer hosszú, veszélyes ösvényhálózat kötötte össze Jünnan déli részének ültetvényeit Közép-Tibettel és Lhaszával, a királyság fővárosával. Lóval, öszvérrel, jakkal vagy emberháton szállították téglá vagy lepény alakú tömbökben a teát – például a híres pu-erh fekete teát, mely könnyű tömöríthetőségéről és konzerválhatóságáról vált ismertté –, amelyet azután prémre, gyógyászati termékekre vagy a magas fennsíkon tenyésztett harci lovakra cseréltek. Ezek az árucserék, melyek a Ming-dinasztia uralma végén (17. század) éltek virágkorukat, egészen a birodalom bukásáig, az 1900-as évek elejéig folytatódtak.

csungtieni (később shangri-lái) lakos átkelt a Himaláján, hogy Indiába meneküljön a Nagy Ugrás idején (1958–60), mely Mao Ce-tung politikája volt azzal a céllal, hogy stimulálja a kollektívizmust, és amely olyan éhínséget okozott, hogy több mint húszmillió ember vesztette életét. Hátrahagyva első gyermekét, egy lányt, fogadóországában kezdte nevelni az elegáns Dakpát, aki 9-től 16 éves koráig gyermek szerzetes volt. „De mivel szerettem a filmet, a divatot, a zenét, inkább levettem a vallásos ruhát” – mondja.

1987-ben Dakpa megtudta, hogy a nővére még mindig Kínában él. A nyitottabb időszakot és az akkor hatalmon lévő Teng Hsziao-ping által indított gazdasági reformokat kihasználva Csungtienbe utazott: „Az elsők között voltam az elmenekült tibetiek közül, akik visszatértek – meséli. – A kormány jól fogadott minket, felajánlotta a lehetőséget,

A templom hangosbemondója harsogja, hogy kötelező tömjént vásárolni imádkozás előtt

hogy megtanuljunk kínaiul. Még állást is kaptam a kül- és vallásügyi minisztériumban.” Az 1995-ös reformok során, melyek lehetővé tették a tisztviselők számára, hogy a privat szektorban építsenek karriert, Dakpa úgy döntött, a turizmus felé fordul. Külföldi ösztöndíjak segítségével és saját forrásokból képzéseken vett részt Nepálban, Ausztriában, az Egyesült Államokban. Miután már dolgozott különböző szállodákban, Shangri-Lában Dakpa tibeti barátokkal 2003-ban létrehozta a Khampa Caravan ügynökséget és éttermét, az Arro Khampát, mely később az óváros egyik legnagyobb presztízsű szállodájának adta a nevét. Látva a kulturális zavargásokat a 2000-es években, Dakpa nemrég egy szerzetessel összefogva megalapította a Tibetan Thangka Academyt. „Az akadémia célja, hogy megőrizze és megismertesse a tibetiekkel és a külföldiekkel a thangkák, vagyis a tibeti vallásos festmények készítéséhez szükséges tudást, technikát és anyagokat” – mondja. Mára Tukocung történelmi városrész rekonstrukciós munkálatai befejeződtek. Az épületek 80 százaléka azonban gyorsított tempóban, a lehető legalacsonyabb költség mellett épült újjá, eltorzítva ezáltal az óváros jellegét, és a búsuló lelkek szerint egyfajta „Tibetlanddé” alakítva azt a szomszédos falu, Licsiang mintájára. Az ország keleti feléből érkező bevándorlók foglalták el az új házak nagy részét, melyek többsége étteremnek vagy boltnak ad helyet, ahol mind ugyanazokat a háztartási ter-

mékeket árulják: tibeti tam-tamokat, bivalyszarvból készült fésűket és rikitó színű sálakat. A lhászai Barkhorhoz hasonlóan Shangri-La történelmi központja is engedett az eredeti hamisításának. Egy víztornyhoz hasonló, furcsa, aranyozott épület dominálja a városrészt: a legnagyobb imámlom a világon, 21 méter magas. A szórakoztatás kényszer-munkásai hangosan káromkodva próbálják forgatni hatvan tonnáját. Kicsivel odébb egy kiábrándult szerzetes által őrzött templom hangosbemondója sulykolja, hogy kötelező tömjént vásárolni imádkozás előtt. Ugyanilyen a hangulat a Szungcanlin monostorban is. Az 1956-ban a kommunista mozárágyúk által lerombolt épület 1997 óta felújítás alatt áll. A nap folyamán az átlagosan huszonöt eurónak megfelelő összegért váltott jegyek ellenében szelfibotokkal felfegyverzett kínai turisták köröznék fel-alá, próbálva meggyőzni magukat arról, hogy valóban kaptak valamit a pénzükért. Ebben az elveszett paradicsomban, melyet a kínai utazási irodák örömeire találtak ki és alkottak újra, óhatatlanul is Rodolphe Christinnek, a l'Usure du monde: critique de la déraison touristique (A világ uzsorása: a turizmus oktalanságának kritikája – a ford.) című könyv szerzőjének mondata jut eszünkbe: „A turizmus világfaló természetű, megöli azt, ami élte, a világot, melyről azt állítja, szereti.”

Mindennek ellenére Shangri-La továbbra is őriz őszi pillanatokat. Ilyen az évente megrendezett lovasfesztivál, amikor is ötnapnyi versengésre összegyűlnek a város nagy stadionjába az ország minden tájáról Jünnanba és a környező falvakba érkező lovasok. Az idén azonban az esőzések miatt a lelátók félig üresek. Mi több, konkurencia is van: a helyi fiatalság jobban érdeklődik a városon kívül

A régiónak még borvidéke is van: harminchektárnyi cabernet sauvignon

megrendezett első nemzetközi motokrosszverseny, vagy ahogy a tibetiek mondják, „motorizált lóverseny” iránt.

A hatvan Ázsiából érkező versenyző közül a Yamahája volánja mögött ül egyik résztvevő kilóg a sorból. Ő egy 42 éves francia, Shangri-La lakója. A bordeaux-i származású Maxence Dulou az igazgatója az Ao Yun, azaz „Repülés a felhők felett” szőlőbirtoknak, mely Shangri-Lától négyórányi autóútra északra fekszik, a Mekong folyó meredek partjain. A Moët Hennessy (a francia LVMH-csoport bor- és rövidital-ágazata) ideális helyet talált itt arra, hogy cabernet-sauvignont termesszen. A kézműves és természetes eljárással, kis parcellákon termesztett Ao Yun-i szőlőt kézzel szüretelik a környező tanyavilágban élő tibetiek. „Harminc hektárunk négy kicsi, 2200–2600 méter magasságban fekvő falura oszlik szét” – részletezi Maxence büszkén mutogatva birodalmát. Ez a meglepő gazdaság a Himalája lábánál bontakozik ki a Kavagarbo 6740 méteres hegyének fejedelmi árnyékában, mely Jünnan tartomány és a Tibeti Autonóm Terület határát jelöli. Még soha senki nem tudta elérni a csúcst. 1991-ben egy tizenkilenc fős csoport, köztük 11 japán hegyász megpróbálkozott a lehetetlennel. Még felfelé menet mindannyian odavesztek. Lehet, hogy végül is odafent van az igazi Shangri-La...

CONSTANTIN DE SLIZEWICZ

Erről a napelemes lámpaoszlopokkal és imazászlókkal teletűzdelt dombról láthatunk rá az új Shangri-Lára. 2020-ban autópálya és vasút köti majd össze ezt a minden ízében új építésű helyet Jünnan fővárosával